

Програми
курсів за вибором для початкових класів
Варіативна складова Типових навчальних планів

Книга 2

Автори: В. Жуковський, Т. Барщевський, А. Васьків,
М. Влад (Аузяк), О. Гаврисюк, І. Гнатів, Р. Голянчук,
Г. Добош, Р. Євтушенко, Т. Клиненко, Н. Лахман,
М. Николин, О. Огірко, Т. Саннікова, І. Сіданіч,
Г. Сохань, М. Федик, С. Филипчук, Л. Цюпа

Упорядники: Л. Ф. Щербакова, Г. Ф. Древаль

*Схвалено для використання у
загальноосвітніх навчальних
зкладах*

УДК 373.3/5(073)
П78

*Схвалено для використання у загальноосвітніх
навчальних закладах комісією з педагогіки та
методики початкового навчання Науково-
методичної ради з питань освіти*

*Міністерства освіти і науки України
(лист ІМЗО від 02.07.2019 р. № 22.1/12-Г-528)*

Упорядники:

Л. Ф. Щербакова – головний спеціаліст департаменту загальної середньої та дошкільної освіти Міністерства освіти і науки України;

Г. Ф. Древаль – завідувачка сектору початкової освіти відділення дошкільної та загальної середньої освіти Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України.

Програми курсів за вибором для початкових класів.

П78 Варіативна складова Типових навчальних планів.

Книга 2 / упоряд.: Л. Ф. Щербакова, Г. Ф. Древаль. — Тернопіль: Мандрівець. — 248 с.

ISBN 978-966-634-553-3

ISBN 978-966-634-554-0 (Книга друга)

УДК 373.3/5(073)

Усі права застережено

Щербакова,

All rights reserved

ISBN 978-966-634-553-3

“Мандрівець”

ISBN 978-966-634-554-0 (Книга друга)

©Упоряд.: Л.

Г. Древаль,

© ТОВ

Основи християнської етики

1–4 клас

(автори В. Жуковський, Т. Барщевський, А. Васьків, М. Влад (Аузяк), О. Гаврисюк, І. Гнатів, Р. Голянчук, Г. Добош, Р. Євтушенко, Т. Клинченко, Н. Лахман, М. Николин, О. Огірко, Т. Саннікова, І. Сіданіч, Г. Сохань, М. Федик, С. Филипчук, Л. Цюпа)

Пояснювальна записка

Курс “Основи християнської етики” є предметом християнсько світоглядного, культурного та освітньо-виховного спрямування, що вибудовується як фундамент буттєвих цінностей сучасної людини. Він не є вченням віри, не включає релігійних обрядів, не ставить за мету залучення до певної конфесії. Викладання цього предмета передбачає виховання в учнів поваги до свободи совісті, релігійних та світоглядних переконань інших людей; здатності до співжиття у полікультурному та поліконфесійному українському суспільстві.

Мета курсу “Основи християнської етики” – формування в учнів християнських моральних чеснот. У процесі досягнення мети передбачається реалізація таких завдань:

- ознайомлення учнів з основами християнської моралі як фундаменту загальнолюдських цінностей;
- ознайомлення учнів із християнськими моральними цінностями: істини, благочестя, добра, любові, краси, гідності, обов’язку, совісті, честі;
- формування свідомої та відповідальної особистості учня на основі християнських духовних, моральних та культурних цінностей;

- створення належних морально-етичних умов для самопізнання, самореалізації.

основою курсу “Основи християнської етики” є Біблія та інші християнські джерела, що не суперечать Святому Письму.

Програма побудована за лінійно-концентричним принципом, який включає в себе такі складові:

- *світоглядну*, що сприяє цілісному світосприйманню, визначенню вихованцем власної добротворчої життєвої позиції;

- *історико-культурологічну*, що спирається на високі зразки християнської духовної культури та традиції;

- *науково-пізнавальну*, яка розширює шкільний навчальний матеріал в етично-естетичному просторі.

Програма курсу “Основи християнської етики” має такий змістовно-тематичний поділ:

1-й клас. Хочу пізнавати світ

Розділ 1. Хочу пізнавати дивосвіт.

Розділ 2. Пізнаю себе.

Розділ 3. Хочу пізнавати Бога.

2-й клас. Живу та навчаюсь у родині

Розділ 1. Моя сім'я та родина.

Розділ 2. Мій рід і народ.

3-й клас. Прагну робити добро

Розділ 1. З радістю творимо добро.

Розділ 2. Життєвий дороговказ.

Розділ 3. Шляхом добра.

4-й клас. Вчимося мудрості

Розділ 1. Уроки доброти.

Розділ 2. Уроки справедливості.

Розділ 3. Вчимося виправляти життєві помилки.

Розділ 4. Уроки працелюбності.

Розділ 5. Уроки Божої мудрості.

Найголовнішими підходами у навчанні основ християнської етики є:

- аксіологічний;
- соціокультурний;
- культурологічний;
- особистісний;
- діяльнісний;
- комунікативний;
- системний; - компетентісний; - синергетичний.

Аксіологічний підхід до навчання основ християнської етики передбачає джерелом християнських моральних цінностей десять Заповідей, дві Заповіді любові, Нагірну проповідь Ісуса Христа, "золоте правило християнської етики", моральне вчення книг Старого і Нового Заповіту, послання святих апостолів, пояснення моральних цінностей у працях Отців Церкви, а також живий досвід Церкви.

За аксіологічного підходу людина розглядається як найвище творіння Боже, а такі моральні цінності, як любов, радість, мир, довготерпіння, доброта, милосердя, лагідність, стриманість, гідність, обов'язок, совість, честь, є важливими цінностями, зміст яких розкривається учням.

Культурологічний та соціокультурний підходи, своєю чергою, мають на меті, з одного боку, сприймати учня як спадкоємця та носія української та світової культури, яка має глибоке християнське коріння, а з другого, – готувати школяра до життя у сім'ї, громаді, а також у сучасному суспільстві, якому притаманне як посилення національної самоідентифікації українців, так і розширення глобалізаційних процесів.

Особистісний підхід передбачає сприймання кожного школяра як унікальну особистість, творіння Боже, яка має реалізувати задум Творця, а також передбачає усвідомлення, сприйняття та взаємодію учителя з учнем як суб'єктів навчання.

Діяльнісний підхід має на меті таку побудову процесу навчання основ християнської етики, яка б активізувала навчальні зусилля школяра через ігрову, навчальну та комунікативну діяльність, через виконання практичних завдань-проектів, тощо.

Комунікативний підхід у процесі навчання передбачає організацію комунікативної взаємодії між учителем та учнями на уроці, в позаурочний та позанавчальний час на основі християнських моральних цінностей.

Системний підхід орієнтує на організацію навчально-виховного процесу з основ християнської етики як цілеспрямованої творчої діяльності його суб'єктів: учнів, сім'ї та школи в рамках класної, позакласної та позашкільної роботи. Він вимагає розгляду системотвірних зв'язків мети, завдань, змісту, форм, методів та засобів навчання не ізольовано, а у взаємодії компонентів педагогічного процесу, що дає змогу виявляти загальні системні властивості та якісні характеристики.

Компетентнісний підхід передбачає аксіологічну, мотиваційну, рефлексивну, когнітивну, операційно-технологічну та інші складові результатів навчання основ християнської етики, що відображають набуття не лише знань, навичок і вмінь, а й досвіду емоційно-ціннісного ставлення до себе, батьків, інших людей, навколишнього світу з погляду Біблії. Компетентність у сфері пізнавальної, комунікативної, ігрової, практичної діяльності школярів, засвоєння християнських моральних цінностей, способів набуття знань, користування різними джерелами інформації є основою компетентності в інших сферах: сімейній, громадянській, соціально-трудої, культурно-естетичній, сфері дозвілля тощо. Ключова компетентність учня, по суті, є інтегративною, тому що її джерелом є різні сфери культури: духовна, етична, соціальна, інформаційна, екологічна тощо.

Синергетичний підхід провідним принципом має самоорганізацію, саморозвиток особистості на основі взаємодії людини із зовнішнім середовищем, що призводить до змін, виникнення нових якостей, тощо. Синергетика божественного й людського визначає специфіку навчання основ християнської етики, оскільки не є плодом людського розуму, а присутня у Святому Письмі, працях Отців Церкви та інших працях релігійно-філософського змісту.

Основними загальнодидактичними принципами, на яких ґрунтується процес навчання основ християнської етики, є принципи:

- доступності та зрозумілості навчання;
- свідомості й активності учнів;
- наочності викладання;
- науковості;
- систематичності та послідовності;
- міцності знань, умінь і навичок;
- зв'язку навчання з життям; - індивідуального підходу до учнів; - емоційності навчання.

Принцип доступності та зрозумілості навчання полягає у дозуванні навчального матеріалу на уроці та під час виконання домашніх завдань, у компенсуванні труднощів змісту викладацькою майстерністю вчителя, відповідною подачею у підручнику, залежить від дотримання послідовності: від простого матеріалу – до складного.

Принцип свідомості й активності учнів впливає з того, що позитивний результат навчальної діяльності з християнської етики визначається активністю школяра. Передбачає широке використання методів, які сприяють успішному засвоєнню християнських моральних цінностей. Активне та свідоме засвоєння етичних знань, формування навичок і розвиток умінь неможливе без використання різноманітних розумових операцій (порівняння і зіставлення, аналізу і синтезу, індукції і дедукції, аналогії тощо), без з'ясування взаємозв'язків і взаємозумовленості у вивченому матеріалі, правильного формулювання думки в усному мовленні.

Принцип наочності навчання передбачає навчання основ християнської етики на основі сприймання конкретних предметів і явищ дійсності або їхніх зображень. Використовуються різні види наочності: натуральна (рослини, тварини, зоряне небо, явища природи), образна (образи, ікони, картини, репродукції, таблиці, моделі, муляжі), символічна (географічні карти, схеми), аудіо- (музичні твори, аудіофрагменти Біблії, пісні духовно-морального змісту) та відеопродукція (екранізація

біблійних сюжетів, документально-публіцистичні фільми). Наочність допомагає виявити зв'язок між теоретичними знаннями і практикою, полегшує процес засвоєння знань, розвиває мотиваційну сферу учнів, подає об'єкт у розмаїтті його виявів і зв'язків.

Вчителеві основ християнської етики потрібно уникати використання наочності, що висвітлює Творця, людину, процес взаємозв'язків людини з Богом, людини з людиною або людини з навколишнім середовищем невідповідно (карикатурно, образливо).

Принцип науковості має на меті використання наукових знань з фізики, хімії, астрономії, біології, історії, археології тощо для підтвердження біблійних істин і ґрунтується на досягненнях психологопедагогічної, історико-культурологічної та теолого-філософської наук.

Принцип систематичності та послідовності досягається послідовним викладенням навчального матеріалу, виокремленням головного, логічним переходом від попереднього до нового матеріалу, внаслідок чого учні усвідомлюють структуру етичних знань, з'ясовують логічні зв'язки між структурними частинами навчального предмета. Дотримання цього принципу у процесі викладання основ християнської етики забезпечує системність набуття знань, мислення, поведінкових проявів.

Принцип міцності знань, умінь і навичок передбачає формування відповідної поведінки у щоденному житті на основі набутих етичних знань, умінь і навичок. З цією метою використовується повторення навчального матеріалу за структурними смисловими частинами; запам'ятовування нового матеріалу в поєднанні з вивченим раніше; активізація мислення учнів під час повторення (запитання, порівняння, аналіз, синтез, класифікація, узагальнення); групування матеріалу з метою його систематизації; акцентування на основних ідеях; використання різноманітних вправ і методик, форм і підходів, самостійної роботи як творчого застосування знань; нове трактування раніше засвоєних знань.

Принцип зв'язку навчання з життям полягає в тому, що виховна діяльність з основ християнської етики орієнтує учнів на те, що вони покликані жити й діяти за християнськими духовно-моральними принципами.

Принцип індивідуального підходу до учнів означає врахування рівня розумового розвитку, релігійного та духовно-морального досвіду, волевого розвитку, ставлення до навчання, набуття знань і вмінь, працездатності, пізнавальної та практичної самостійності учнів, особливостей їхніх пізнавальних інтересів.

Принцип емоційності навчання реалізується в образному викладі матеріалу з основ християнської етики, в мові вчителя, його ставленні до учнів, зовнішньому вигляді, в цікавих прикладах, застосуванні наочності й технічних засобів навчання, у створенні в учнів почуття спокою й радості від пізнання Бога та Його моральних настанов.

Поряд із дидактичними принципами навчання використовуються **педагогічні принципи виховання:**

- цілеспрямованість виховання;
- зв'язок виховання з життям;
- єдність свідомості та поведінки у вихованні;
- виховання у праці;
- принцип комплексності у вихованні;
- виховання особистості в колективі;
- поєднання педагогічного керівництва з ініціативою та самодіяльністю учнів;
- поєднання поваги до особистості вихованця з розумною до нього вимогливістю;
- індивідуальний підхід до учнів у вихованні;
- природовідповідність;
- культуровідповідність;
- гуманістичність;
- принцип системності, послідовності й наступності у вихованні;
- єдність педагогічних вимог сім'ї, школи та громадськості;
- народність;
- демократизм;
- національне самоусвідомлення.

Принцип цілеспрямованості виховання передбачає спрямування виховної роботи з основ християнської етики на досягнення основної мети – виховання високодуховної й моральної особистості, підготовки її до свідомої та активної трудової діяльності. Цей принцип реалізується за умови підпорядкованості виховної роботи з основ християнської етики загальній меті, усвідомлення цієї мети вихователями й вихованцями, недопущення стихійності у вихованні, наявності перспективи, проектування рівня вихованості особистості відповідно до запланованої мети.

Принцип зв'язку виховання з життям полягає в створенні в учнів глибокої переконаності жити за християнськими духовноморальними принципами в сім'ї, громаді, суспільстві. Реалізація цього принципу передбачає систематичне ознайомлення учнів із громадсько-політичною ситуацією в суспільстві та залучення їх до посиленої участі у громадській роботі. Прилучаючись до активного життя, школярі засвоюють досвід старших поколінь, можуть здійснювати добродійну діяльність. Завдяки цьому в них формується психологічна, моральна та практична готовність до самостійного суспільного життя й діяльності.

Принцип єдності свідомості та поведінки у вихованні у процесі навчання основ християнської етики ґрунтується на твердженні, що поведінка людини – це її свідомість у дії. Таке виховання – це складний і суперечливий процес, тому потрібне оптимальне співвідношення методів формування свідомості та суспільної поведінки, запобігання відхиленням у них, вироблення в учнів готовності протистояти будь-яким негативним впливам.

Принцип виховання у праці ґрунтується на ідеї, що формування духовно-моральної особистості на християнських цінностях безпосередньо залежить від її особистої діяльності. Реалізація принципу виховання у праці можлива за умови усвідомлення учнями, що праця – важливе джерело задоволення матеріальних і духовних потреб, чинник усебічного розвитку особистості. Передбачається залучення учнів до взаємодопомоги, добродійної

діяльності, практичної участі у житті класу, школи, громади, допомоги літнім людям.

Принцип комплексності у вихованні на християнських моральних цінностях ґрунтується на діалектичній взаємозалежності педагогічних явищ і процесів. Втілення його в життя передбачає: єдність мети, завдань і змісту духовно-морального виховання; єдність форм, методів та прийомів виховання; єдність виховних впливів школи, сім'ї, громадськості, засобів масової інформації; врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів; єдність виховання і самовиховання; постійне вивчення рівня вихованості учня й корегування виховної роботи.

Принцип виховання особистості у колективі зумовлений об'єктивними закономірностями духовно-морального розвитку дитини й відповідає суті суспільства. Його реалізація передбачає: усвідомлення учнями колективу як засобу виховання; згуртованість колективу та авторитет його думки; участь учнів у самоврядуванні, що сприяє розвитку самостійності, самодіяльності, ініціативи та ін. Виховна цінність колективу полягає в тому, що між його членами виникають найрізноманітніші міжособистісні стосунки, а також взаємної відповідальності й залежності, організаторів і виконавців тощо.

Принцип поєднання педагогічного керівництва з ініціативною та самодіяльністю учнів у процесі духовно-морального виховання полягає в тому, що педагогічне керівництво зумовлюється відсутністю в учнів належного життєвого досвіду; виховання творчої високодуховної й високоморальної особистості можливе за належних умов для вияву самостійності й творчості, коли схвалюються ініціатива та самодіяльність. Цей принцип передбачає безпосередню участь учнів у плануванні своїх громадських справ, контроль за їх виконанням, оцінку досягнутих результатів.

Принцип поєднання поваги до особистості вихованця з розумною вимогливістю до нього під час засвоєння християнських моральних цінностей включає єдність вимог до вихованців з боку батьків та педагогів у процесі навчання. Його

втілення в життя ускладнюється тим, що серед учнів нерідко є діти з різним релігійним та суспільним досвідом, різним духовно-моральним рівнем. Педагог повинен бути терплячим до всіх дітей без винятку, поважати їхню людську гідність та застосовувати виховний потенціал розумної вимогливості, що впливає з потреб виховного процесу, із завдань духовно-морального розвитку особистості.

Принцип індивідуального підходу до учнів у духовноморальному вихованні є важливою вимогою до організації виховного процесу та однією з умов підвищення його ефективності, оскільки торкається внутрішніх духовних сторін особистості вихованця та враховує вікові й індивідуальні особливості учнів, рівень їхньої моральної свідомості і досвід моральної поведінки, конфесійну належність та рівень релігійності. Індивідуальний підхід потрібно застосовувати до кожного вихованця, а не лише до тих, хто вирізняється незвичною поведінкою.

Принцип системності, послідовності й наступності у вихованні передбачає підбір змісту й методики виховної роботи з християнської етики залежно від віку та рівня розвитку учнів. З віком змінюється педагогічне керівництво дитячим колективом, що виявляється у наданні йому більшої самостійності в усіх аспектах його діяльності, зростають вимоги вихователів. Важливо прогнозувати можливі наслідки заходів духовно-морального впливу на школяра.

Принцип єдності педагогічних вимог сім'ї, школи та громадськості у процесі духовно-морального виховання передбачає охоплення всіх сторін навчально-виховної роботи сім'ї, школи, всіх форм діяльності учнівського та педагогічного колективів, громадських та благодійних організацій, виявляється у змісті, формах навчання та виховання, у правилах поведінки школярів, у стилі життя школи, її традиціях. Така єдність є однією з умов оптимізації виховного процесу з християнської етики, що вирізняється наданням сім'ї, громадськості та іншим суспільним інститутам основ духовно-етичних та психологопедагогічних знань, передового досвіду духовно-морального виховання,

підвищенням етичної та педагогічної культури батьків, вихованням толерантного ставлення до інших конфесій.

Принцип народності має на меті національну спрямованість духовно-морального виховання, досконале оволодіння рідною мовою, формування національної свідомості, любові до рідної землі та народу; прищеплення шанобливого ставлення до культури, спадщини, народних традицій і звичаїв, релігій, вірувань усіх народів, що населяють Україну та світ.

Принцип природовідповідності ґрунтується на врахуванні багатогранної й цілісної природи людини, вікових та індивідуальних особливостей дітей, їхніх духовних, анатомічних, фізіологічних, психологічних, національних, релігійних та регіональних особливостей.

Принцип культуровідповідності ґрунтується на органічному зв'язку з історією народу, його мовою, релігією, культурними традиціями, з народним мистецтвом, на забезпеченні духовної єдності поколінь.

Принцип гуманістичності передбачає створення умов для формування духовно-моральних якостей і здібностей дитини, джерел її життєвих сил; гуманізацію взаємин вихователя та вихованців; сприймання виховання як центру навчально-виховного процесу, повагу до особистості, розуміння її запитів, інтересів, гідності, довіри до неї; виховання гуманної особистості; розуміння принципової відмінності між християнським та світським гуманізмом і місця людини в цих ціннісних системах.

Принцип демократизму має на меті усунення авторитарного стилю виховання, сприймання особистості вихованця як вищої соціальної цінності, визнання права школяра на свободу, на розвиток здібностей і вияв індивідуальності, передбачає глибоке усвідомлення зв'язку між ідеалами свободи, правами людини та громадянською відповідальністю.

Принцип національного самоусвідомлення вимагає наповнення виховання національним змістом, що передбачає формування самосвідомості громадянина. Він полягає у забезпеченні можливості всім дітям навчатися у рідній школі, вихованні

національної гідності, національної свідомості, почуття належності до народу, у відтворенні в дітях менталітету народу, увічненні специфічних національних елементів, вихованні дітей носіями національної культури.

Крім загальнодидактичних принципів, у процесі навчання основ християнської етики використовуються **спеціальні принципи**:

- теоцентризму;
- міжконфесійності;
- біблійної основи навчання;
- добровільності у виборі предмета;
- толерантності до віросповідання інших людей.

Принцип теоцентризму означає, що джерелом духовно-моральних цінностей є Бог. Ці цінності є об'єктивними, вічними й незмінними, переданими людям Богом через Біблію. Богочоловік Ісус Христос виконав і доповнив ці моральні принципи, завдяки чому вони називаються християнськими.

Принцип біблійної основи навчання передбачає основою навчання християнські моральні цінності Біблії, які є спільними для всіх християнських конфесій.

Принцип міжконфесійності скеровує вчителя й учня до вивчення християнських моральних цінностей. Не допускається пропаганда окремої конфесії та приниження іншої.

Принцип толерантності до релігійних відмінностей та особливостей передбачає шанобливе й терпляче ставлення до представників різних конфесій, а також до атеїстів та людей із відмінними переконаннями.

Принцип добровільності полягає у добровільному виборі предмета батьками та учнями й закріплюється написанням відповідної заяви.

Сукупність цих принципів забезпечує успішне визначення завдань, підбір змісту, методів, засобів і форм виховання. Єдність принципів виховання потребує від педагога вміння використовувати їх у взаємозв'язку з урахуванням конкретних можливостей і умов.

1 клас

Хочу пізнавати світ

35 годин (1 год на тиждень)

к-с год	зміст навчального матеріалу	вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Розділ I. ХОЧУ ПІЗНАВАТИ ДИВОСВІТ		
	Тема 1. Вступ	
	Тема 2. Чудовий світ навколо мене Жива та нежива природа. Творіння людське. Творіння Боже.	Учень (учениця): - має уявлення про об'єкти живої та неживої природи; - розрізняє речі, створені людиною, та творіння Божі; - наводить приклади дбайливого ставлення до природи; - уміє шанобливо ставитися до живої та неживої природи.
	Теми 3-4. Прагну багато знати Джерела знань про людину та світ. Біблія – джерело знань про Бога.	Учень (учениця): - називає джерела знань про людину та світ; - ознайомлюється з текстом Біблії; - уміє відрізнити Біблію від інших книг.
	Тема 5. Бачу і чую дивосвіт Зір та слух – надзвичайні дари у пізнанні світу.	Учень (учениця): - називає органи чуття та їхнє призначення; - розрізняє їх функції в житті живих істот; - порівнює органи чуття людини та тварин; - наводить приклади дбайливого ставлення до органів чуття;

		- <i>називає</i> небезпеки, пов'язані з втратою функцій органів чуття.
--	--	--

	<p>Тема 6. Відчуваю на смак, сприймаю нюхом і дотиком Смак, нюх та дотик допомагають у пізнанні навколишнього світу. Вдячність Богові за змогу пізнавати навколишній світ.</p>	<p>Учень (учениця): <i>розрізняє</i> на дотик, нюх та смак різні предмети та речовини; - <i>називає</i> органи чуття людини; - <i>вчиться</i> бути вдячним Богові та батькам за змогу жити та пізнавати навколишній світ.</p>
	<p>Тема 7. Усе живе потребує любові Пізнання світу розумом і серцем. Охорона довкілля. Опіка над скривдженими.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>наводить приклади</i> власної турботи про довкілля; - <i>пояснює</i>, чому все живе потребує любові; - <i>використовує</i> набуті знання для дбайливого ставлення до природи – Божого дару.</p>
	<p>Тема 8. Узагальнювальний урок</p>	

Розділ II. ПІЗНАЮ СЕБЕ

	<p>Тема 9. Я у світі Хто я, де я, що мені робити у світі? Неповторність людини. Біблія про створення людини.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>розповідає</i> біблійну історію про створення людини; - <i>наводить приклади</i> неповторності людини; - <i>шанує</i> інших людей як Боже творіння.</p>
--	---	---

	<p>Тема 10. Людина – чудовий задум Творця Розум, серце, руки й ноги допомагають мені пізнавати навколишній світ і творити добро. Вдячність Творцеві за радість життя. <i>практична робота:</i> виготовлення подарунка</p>	<p>Учень (учениця): - <i>розповідає</i> біблійну історію про створення людини Богом; - <i>називає</i> відмінність між людиною і твариною; - <i>готує</i> подарунок батькам (бідному, хворому, нужденному); - <i>висловлює</i> вдячність Богові та людям.</p>
--	---	---

	<p>батькам (бідному, хворому, нужденному).</p>	
	<p>Тема 11. Люблю спілкуватися Мова – Божий дар. Різноманітність форм спілкування між людьми. Спілкування людини з природою, з Богом.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>розуміє</i> важливість спілкування між людьми; - <i>усвідомлює</i>, що може розмовляти з Богом; - <i>уміє</i> відрізнити образливі слова від ввічливих; - <i>пояснює</i>, чому гарно починати новий день християнським вітанням рідних та друзів; - <i>називає</i> різні християнські привітання.</p>
	<p>Тема 12. Моя сім'я Я в сім'ї. Значення сім'ї в моєму житті.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>пояснює</i>, що таке сім'я; - <i>розуміє</i> важливість сім'ї; - <i>називає</i> всіх членів своєї сім'ї; - <i>пригадує</i>, чого навчили його батьки у дитинстві; - <i>шанобливо ставиться</i> до всіх членів сім'ї та радісно спілкується з ними.</p>

	<p>Тема 13. Батьки – найрідніші мені люди Батьківське піклування про мене. Я – Божий дар для моїх батьків. Біблія називає Бога Отцем ("Отче наш").</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>описує</i> велику любов батьків до дітей; - <i>пригадує</i>, як ніжно мама звертається до своєї дитини; - <i>уміє виявити</i> свою любов до батьків; - <i>усвідомлює</i>, що Бог є Батьком усіх людей; - <i>розуміє</i>, що найбільше засмучує батьків.
	<p>Тема 14. Моє ім'я Важливість імені в житті людини.</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>усвідомлює</i> важливість імен людей, кличок тварин
	<p>Вибір імені. Ім'я Боже – святе ("Нехай святиться ім'я Твоє...").</p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>розуміє</i>, що ім'я допомагає розпізнавати людей, назва – речі; - <i>уміє розрізняти</i> ім'я та клички, прізвиська; - <i>пригадує</i> слова, якими люди називають Бога (Творець, Господь та ін.).
	<p>Тема 15. Мої друзі Потреба мати друзів. Повага та любов до друзів. Друзі Ісуса Христа.</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>називає</i> своїх друзів; - <i>наводить приклади</i> справжньої дружби; - <i>уміє виявляти</i> свої дружні стосунки словами та вчинками; - <i>переповідає</i>, як вибирав друзів Ісус Христос і як ставився до них.

	<p>Тема 16. Мої вчителі Батьки – мої перші вчителі. Вчителі у школі. Ісус Христос – Учитель.</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>пояснює</i>, чому батьків іноді називають учителями; - <i>розуміє</i>, що вчитель навчає дітей творити добро; - <i>розуміє</i>, чому Ісуса Христа називають Учителем; - <i>уміє</i> ввічливо звертатися до вч
	<p>Тема 17. Доброта і милосердя Милосердя від Бога. Світ потребує доброти і милосердя. Милосердя до людей. Добре серце.</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>має уявлення</i> про милосердя; - <i>наводить приклади</i> милосердя житті; - <i>розуміє</i>, що Бог милостивий до кожної людини; - <i>розуміє</i>, чому деяких людей називають милосердними.
	<p>Тема 18. Свято у моєму житті Готуємося до свят. Святкувати – це радість. Родинні свята.</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>порівнює</i> будні зі святами; - <i>називає</i> найголовніші християнські свята: Різдво, Великден - <i>розповідає</i> про святкування у своїй сім’ї;

		<ul style="list-style-type: none"> - <i>шанобливо ставиться</i> до християнських свят та важливих дат українського календаря.
	<p>Тема 19. Узагальнювальний урок</p>	

Розділ III. ХОЧУ ПІЗНАВАТИ БОГА

	<p>Тема 20. Різдво – велике християнське свято Вифлеєм – рідне місто Ісуса. Пастухи й Ангели славлять немовля Ісуса. “Радуйся, земле!”</p>	<p>Учень (учениця): - <i>переказує</i> біблійну історію про народження Ісуса; - <i>називає</i> людей, які привітали новонародженого Ісуса; - <i>пояснює</i>, чому люди радіють народженню Спасителя; - <i>розповідає</i> про приготування до Різдва у своїй сім’ї; - <i>готується</i> до Різдвяних свят.</p>
	<p>Тема 21. Враження від Різдвяних свят</p>	<p>Учень (учениця): - <i>розповідає</i> про значення святої вечері перед Різдвом; - <i>демонструє</i>, які колядки та щедрівки знає; - <i>пояснює</i>, чому Різдво так люблять діти й дорослі; - <i>може відрізнити</i> свято від будня.</p>
	<p>Тема 22. Радість зустрічі з Богом Свято Стрітення – зустріч людини з Богом.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>переповідає</i> про зустріч старця Симеона та немовляти Ісуса у храмі; - <i>має уявлення</i> про значення Ісуса Христа в житті християнина.</p>
	<p>Тема 23. Хліб – це життя Важливість їжі для людини. Хліб – Божий дар (“Хліб наш насущний...”).</p>	<p>Учень (учениця): - <i>має уявлення</i> про те, звідки приходить до нашого столу хліб; - <i>розуміє</i> важливість хліба у нашому житті й доводить це на прикладах;</p>

	<p>Хліб як вияв повноти життя.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>шанобливо ставиться до хліба;</i> - <i>розповідає про чудо з п'ятьма хлібами.</i>
	<p>Тема 24. Бог піклується про світ Турбота Творця про світ. Турбота Творця про мене (Ангел-Охоронець).</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>усвідомлює турботу Бога про світ;</i> - <i>розуміє, що Ангели-Охоронці – Божі посланці та опікуни людей;</i> - <i>наводить приклади турботи Творця про світ.</i>
	<p>Тема 25. Моя турбота про світ Моя поведінка. Творити добро для інших. Примножувати красу світу.</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розуміє відповідальність за власні вчинки;</i> - <i>наводить приклади дбайливого ставлення до довкілля;</i> - <i>розрізняє добрі та погані вчинки;</i> - <i>розуміє важливість доброго вчинку.</i>
	<p>Тема 26. Я – чемна та ввічлива дитина “Золоті” слова. Чемність та ввічливість – гарні риси характеру. Християнські привітання.</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>називає всі відомі слова ввічливості;</i> - <i>наводить приклади сили ввічливого слова;</i> - <i>виявляє пошану до дорослих та ровесників;</i> - <i>пояснює, чому деякі слова називають “золотими”.</i>
	<p>Тема 27. Я навчаюся прощати Вчимося прощати в Ісуса. Чому треба прощати. “Прости нам</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розуміє, що таке прощення;</i> - <i>уміє просити пробачення;</i> - <i>переповідає, як Ісус навчає прощати всім людям;</i> - <i>пояснює, чому потрібно прощати.</i>

	борги наші...” Умію прощати.	
--	------------------------------	--

	<p>Тема 28. Навчаюся бути слухняним Не перечити старшим. Бути слухняним – бути добрим. “Нехай буде воля Твоя...” Послух і пошана до батьків – це воля Божа.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>розуміє</i>, що таке послух; - <i>уміє слухати</i> й бути слухняним; - <i>пояснює</i>, чому потрібно слухатися батьків та Бога.</p>
	<p>Тема 29. Перемога добра над злом Воскресіння Христове – перемога життя над смертю.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>переповідає</i> біблійну історію Воскресіння Ісуса Христа; - <i>усвідомлює</i>, що Христос переміг смерть; - <i>розуміє</i>, що Бог і любов завжди перемагають зло.</p>
	<p>Тема 30. Світле Христове воскресіння Свято Великодня в Україні.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>розкриває</i> значення слова “Великдень”; - <i>називає</i> християнське вітання на Великдень.</p>
	<p>Тема 31. Розкажу про мою маму Свято матері. Кожна дитина готує розповідь про свою маму.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>називає</i> дату святкування Дня матері; - <i>готує</i> вітання й подарунок своїй мамі; - <i>переповідає</i> біблійну оповідь про Марію – матір Ісуса Христа.</p>

	<p>Тема 32. Узагальнювальний урок Найбільше щастя – жити в цьому чудовому світі, створеному Богом.</p>	
--	--	--

2 клас

Живу та навчаюсь у родині

35 годин (1 год на тиждень)

к-сть годин	зміст навчального матеріалу	вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Розділ I. МОЯ СІМ'Я ТА РОДИНА		
	<p>Тема 1. Вступ</p>	
	<p>Тема 2. Любов будує родину Любов – основа сім'ї. Любов дарує життя. Де любов і доброта – там Бог.</p>	<p>Учень (учениця): - усвідомлює, що любов є основою створення сім'ї; - розуміє, що “любити” означає “дарувати”, “давати”; - висловлює власну думку про зв'язок любові в сім'ї з добрими вчинками.</p>
	<p>Тема 3. Моя родина Перша родина на Землі – творіння Боже. Святість і єдність родини. Християнська родина. Завдання родини.</p>	<p>Учень (учениця): - переповідає біблійну оповідь про створення перших людей; - розуміє, що таке родина; - називає основні риси християнської родини; - наводить приклади християнської поведінки членів родини.</p>

	<p>Тема 4. Батько в сім'ї Відповідальність за родину перед суспільством та Богом. Батьківська турбота.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>розуміє</i> відповідальність батька за сім'ю; - <i>пояснює</i>, що Бог є Отцем усіх людей; - <i>наводить приклади</i> батьківської турботи про сім'ю.</p>
	<p>Тема 5. Мама в сім'ї Материнська любов. Мама – перша вчителька й вихователька.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>розповідає</i> про материнську любов;</p>

		<p>- <i>наводить приклади</i> маминої науки дітям; - <i>називає</i> слова вдячності та пошани; - <i>допомагає</i> матері.</p>
	<p>Тема 6. Дитина в сім'ї та родині Народження дитини – радість у родині. Важливість імені. Дитина – Божий дар батькам.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>розуміє</i>, що поява дитини в сім'ї є Божим даром; - <i>усвідомлює</i> важливість імені для людини; - <i>пояснює</i>, чому діти – благословення для батьків.</p>
	<p>Теми 7-8. Обов'язки дітей у сім'ї та родині Послух батькам. Повага до старших та турбота про них. Взаємодопомога. Відповідальність за честь родини.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>називає</i> головні обов'язки дітей перед батьками; - <i>усвідомлює</i> потребу послуху батькам; - <i>наводить приклади</i> взаємодопомоги в сім'ї; - <i>усвідомлює</i>, що потрібно берегти честь родини.</p>

<p>Тема 9. Спілкування в родині Ввічливість та доброзичливість у спілкуванні. Взаємоповага та взаємодовіра. Щаслива та родина, де панують злагода і любов.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>розуміє</i> важливість довіри та поваги у спілкуванні; - <i>пояснює</i> важливість довіри; - <i>називає</i> ввічливі слова, необхідні для спілкування у родині.</p>
<p>Тема 10. Родинний дім Рідний дім – місце затишку та довіри. Дім – місце спілкування з рідними та з Богом.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>називає</i> свою адресу; - <i>пояснює</i>, чому дім називають рідним; - <i>дотримується</i> чистоти й порядку в домі; - <i>усвідомлює</i>, що дім є найкращим місцем для спілкування сім'ї.</p>

<p>Теми 11-12. Мудрість батьківського навчання Батько й мати розуму навчають. Досвід батьків – джерело мудрості. Заповіді Божі – основа української виховної традиції. Повчання князя Володимира Мономаха. Батьківське благословення.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>усвідомлює</i> важливість науки батьків; - <i>пригадує</i> повчання князя Володимира Мономаха про батька; - <i>пам'ятає</i> заповідь “Шануй батька свого і матір свою...”; - <i>наводить приклади</i>, коли батьки благословляють дітей; - <i>пригадує</i> мудрі поради своїх батьків.</p>
--	--

	<p>Тема 13. Свято в родині Свята твоєї родини. Християнське розуміння свят. Свято в житті християнської родини.</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>називає</i> родинні свята; - <i>називає</i> християнські свята та розкриває їхній зміст; - <i>розповідає</i>, як відзначають родинне свято у сім'ї.
	<p>Тема 14. Вдячність дітей своїм батькам Вдячність батькам за опіку, науку та виховання. Подяка дітей батькам.</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>відчуває</i> вдячність батькам; - <i>виявляє</i> подяку батькам.
	<p>Тема 15. Поспішаймо творити добро Добро та милосердя. Приклади справ милосердя.</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>наводить приклади</i> добра та милосердя; - <i>пояснює</i>, як можна виявляти милосердя.
	<p>Тема 16. Різдво Христове в Україні Християнська родина у Святвечір. Різдвяні пісні та щедрівки.</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>пригадує</i> святкування Різдва у своїй родині; - <i>пояснює</i>, чому ми святкуємо Різдво; - <i>відтворює</i> почуті колядки та щедрівки.
	<p>Тема 17. Різдво Ісуса Христа – свято єдності родини Радість різдвяних зустрічей у родині та в церкві. Народження Спасителя – радість для людей.</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>переповідає</i> біблійну оповідь про народження Ісуса Христа; - <i>співає</i> колядки.

	Тема 18. Узагальнювальний урок	
Розділ II. МІЙ РІД І НАРОД		
	Теми 19-20. земля мого роду Місце, де народилися батьки, діди, прадіди. Важливість знання свого роду. Традиції роду.	Учень (учениця): - <i>може назвати</i> місце народження своїх батьків; - <i>називає</i> імена бабусь і дідусів; - <i>пояснює</i> вислів “земля твого роду”; - <i>розповідає</i> про важливі події у своїй родині.
	Тема 21. Моя рідня Родинні зв’язки та їхнє значення. Відповідальність за честь роду. Історична пам’ять про свій рід.	Учень (учениця): - <i>розуміє</i> значення слів “сім’я”, “рід”, “рідня”; - <i>наводить приклади</i> , як берегти і примножувати честь своєї рідні та роду.
	Тема 22. Земля мого народу Україна – земля мого народу. Відповідальність за рідну землю.	Учень (учениця): - <i>розуміє</i> зміст слова “народ”; - <i>називає</i> столицю України; - <i>називає</i> основні символи своєї країни; - <i>виконує</i> духовний гімн України “Боже великий, єдиний...”
	Теми 23-24. Духовні багатства мого народу Ми – діти українського народу. Найбільший скарб народу – віра в Бога.	Учень (учениця): - <i>виконує</i> пісні про рідну землю; - <i>наводить приклади</i> християнської спадщини народу (література, живопис, музика, архітектура тощо);

<p>Українська мова та пісня. Українська культурна спадщина. Пам'ять про загиблих за Батьківщину. Обов'язок оберігати та примножувати культурну спадщину народу.</p>	<p>- <i>розповідає</i> про героїв, загиблих за Батьківщину (у своїй місцевості); - <i>шанує</i> історичну й духовну спадщину українського народу.</p>
<p>Тема 25. Гостинність та щедрість українців Доброзичливість. Щирість. Традиції гостинності.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>розповідає</i> про народні традиції гостинності; - <i>наводить приклади</i> гостинності та щедрості українців.</p>
<p>Тема 26. Роль духовних провідників у житті нашого народу Духовні провідники. Життя подвижників – приклад для наслідування.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>розуміє</i> зміст поняття “духовний провідник народу”; - <i>називає</i> духовних провідників українського народу; - <i>пояснює</i>, чому ці люди є духовними провідниками.</p>
<p>Тема 27. Великодні звичаї в українській родині Підготовка до Великодня.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>усвідомлює</i>, що таке піст; - <i>розповідає</i> про підготовку родини до свята Воскресіння Христового (Великодня).</p>
<p>Тема 28. Воскресіння Христове – найбільше християнське свято Перемога життя над смертю.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>переповідає</i> біблійну оповідь про Воскресіння Христове; - <i>розповідає</i>, як християни вітаються в день Воскресіння Христового.</p>

	<p>Тема 29. Роль жінки у житті народу Жінка – мати, подруга, сестра, бабуся. Жінка – мудра вихователька молодого покоління.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>пояснює</i> роль жінки в житті народу; - <i>переповідає</i> біблійну оповідь про відвагу жінок-мироносиць;</p>
	<p>Святі жінки-мироносиці.</p>	<p>- <i>наводить приклади</i> жертовності жінок та пояснює їх роль у житті.</p>
	<p>Тема 30. Славетні українські роди</p>	<p>Учень (учениця): - <i>називає</i> найславніші українські імена; - <i>пояснює</i>, чому до цих людей шанобливо ставляться в українському суспільстві.</p>
	<p>Тема 31. Узагальнювальний урок Дружна родина, добра дитина – щасливий народ, церква і держава.</p>	

3 клас

Прагну робити добро

35 годин (1 год на тиждень)

к-сть годин	зміст навчального матеріалу	вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Розділ І. З РАДІСТЮ ТВОРИМО ДОБРО		
	Тема 1. Вступ	

	<p>Тема 2. Добро від Бога Світ, сповнений Божої любові. Прояви добра у нашому житті. Злагода між людьми – це прояв Божої любові.</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розуміє</i>, що джерелом добра є Бог; - <i>наводить приклади</i> проявів добра у житті людини; - <i>розуміє</i>, що добрі вчинки є служінням людям і проявом богоподібності; - <i>пояснює</i>, що добрі вчинки є результатом любові до Бога та людей.
--	---	--

	<p>Тема 3. Людина – вінець Божого творіння Людина – образ і подоба Божа. Людина – найдосконаліша істота на Землі. Індивідуальність людини.</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розуміє</i> значення слів “образ Божий”, “подоба Божа”; - <i>пояснює</i>, чому людина є вінцем Божого творіння.
	<p>Тема 4. Дари Божі для людини Світ – Божий дар людині. Покликання людини – берегти та примножувати красу Божого творіння.</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>пояснює</i>, чому світ є Божим даром людині; - <i>усвідомлює</i>, що всі Божі дари – це блага, а не особиста власність; - <i>наводить приклади</i> дбайливого ставлення до довкілля.

	<p>Тема 5. Завдання людини у світі Творити добро для себе та для інших. Обережати, примножувати Божі дари. Працювати на благо інших людей.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>пояснює</i>, яке завдання людини у світі; - <i>розуміє</i> важливість праці у житті людини; - <i>наводить приклади</i> добрих справ для інших.</p>
	<p>Тема 6. Покликання людини Покликання людини до досконалості. Жити в гармонії зі світом та з Богом.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>розуміє</i>, що таке покликання; - <i>розповідає</i> про різні покликання; - <i>усвідомлює</i> своє покликання до щасливого життя.</p>
	<p>Тема 7. Право людини на вибір Право людини робити вибір. Відповідальність людини за вибір. Божа пересторога перед вибором.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>розуміє</i> потребу вільного вибору та <i>усвідомлює</i> відповідальність за нього; - <i>розповідає</i> про батьківські та Божі перестороги задля уникнення помилок.</p>

	<p>Тема 8. Наслідки неправильного вибору Почуття провини. Духовна та фізична хвороба.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>розповідає</i> біблійну історію про непослух перших людей; - <i>розуміє</i> наслідки неправильного вибору.</p>
	<p>Тема 9. Узагальнювальний урок</p>	
<p>Розділ II. ЖИТТЄВИЙ ДОРОГОВКАЗ</p>		

<p>Теми 10-11. Заповіді Божі – життєвий дороговказ Що таке заповідь. Де, коли і кому Бог дав заповіді. Важливість заповідей Божих.</p>	<p>Учень (учениця): - усвідомлює, що таке заповідь; - розповідає, кому і як Бог дав заповіді; - може переказати Божі заповіді.</p>
<p>Тема 12. Авторитет Бога у житті людини Повага до власних переконань людини. Віра в Бога. Ідолопоклонство.</p>	<p>Учень (учениця): - розуміє, що Бог – єдиний. - усвідомлює, що таке кумири та ідоли в житті людини; - розуміє, що непослух Богові призводить до негативних наслідків.</p>
<p>Тема 13. Пошана Божого імені Святість Божого імені. Чистота мовлення.</p>	<p>Учень (учениця): - усвідомлює, що ім'я Боже – святе; - розуміє потребу шанобливого ставлення до імен інших людей.</p>
<p>Тема 14. святкування неділі Особливість неділі як прообразу свята Христового Воскресіння.</p>	<p>Учень (учениця): - усвідомлює значення понять “свято”, “будень”; - пояснює, чому християни святкують неділю; - розуміє потребу поваги до свят та традицій інших народів.</p>

	<p>Тема 15. Пошана та любов до батьків Моральний обов'язок дітей перед батьками. Винагорода за послух батькам.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>знає напам'ять</i> заповідь шанувати батька й матір; - <i>усвідомлює</i>, що це єдина заповідь, за яку Бог обіцяє винагороду; - <i>пояснює</i>, як заповідь пошани до батьків найкраще виконувати в щоденному житті.</p>
	<p>Тема 16. Бережемо життя Життя як Божий дар. Право людини на життя. Відповідальність людини перед Богом за власне життя та життя інших.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>розуміє</i>, що життя є найціннішим даром Божим людині; - <i>усвідомлює</i>, що оберігати життя є важливим завданням людини; - <i>розуміє</i>, що недбале ставлення до власного здоров'я є загрозою життю.</p>
	<p>Тема 17. Радість Різдва Христового Люди радіють, що народився Спаситель. Мудреці зі Сходу вітають Немовля у Вифлеємі. Цар Ірод намагається знищити Дитятко Ісуса.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>розповідає</i> історію про переслідування Ісуса Іродом; - <i>усвідомлює</i>, що життя дитини – це життя Боже; - <i>уміє поділитися</i> радістю Різдва Христового з іншими.</p>
	<p>Тема 18. Узагальнювальний урок</p>	

	<p>Тема 19. Чистота думок і вчинків Дотримання слова. Вірність у сімейному житті. Чистота думок і вчинків.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>розуміє</i> значення вірності між людьми; - <i>усвідомлює</i>, що вірність у сім'ї робить її щасливою; - <i>пояснює</i>, чому важливо дбати про чистоту думок і вчинків (“серце чисте створи в мені, Боже”...).</p>
--	---	---

	<p>Тема 20. Власність людини Власність матеріальна та інтелектуальна. Власність особиста, сімейна та суспільна.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>усвідомлює</i> значення чесної праці; - <i>розуміє</i> особливості фізичної, інтелектуальної та духовної праці; - <i>пояснює</i>, чому чужа власність оберігається Богом; - <i>розрізняє</i> особисту, спільну і державну власність.</p>
--	--	--

	<p>Тема 21. Життя у правді Правдомовність. Неправдиве свідчення, осуд, плітки, обмова.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>пояснює</i> зміст поняття “правдомовність”; - <i>наводить приклади</i> наслідків неправди; - <i>пояснює</i> приказку “Краще гірка правда, ніж солодка брехня”; - <i>розуміє</i>, що означають осуд та обмова інших людей.</p>
--	---	---

	<p>Тема 22. Радіємо успіхам ближніх Вчимося радіти успіхам наших друзів, рідних.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>розповідає</i> про успіхи друзів; - <i>усвідомлює</i>, що батьки й Бог</p>
--	---	--

	Заздрість руйнує взаємини між друзями.	- радіють нашим успіхам у навчанні, праці; <i>пояснює</i> небезпеку заздрості.
	Тема 23. Заповідь любові “Люби Господа, Бога свого...”; “Люби ближнього свого, як самого себе”.	Учень (учениця): - <i>пояснює</i> зміст Заповіді любові; - <i>наводить приклади</i> дієвої любові.
	Тема 24. Узагальнювальний урок	
Розділ III. ШЛЯХОМ ДОБРА		
	Тема 25. Наставники в житті людини	Учень (учениця): - <i>пояснює</i> , хто може бути наставником для інших;
	Потреба наставника в житті. Наставник – приклад для наслідування.	- <i>усвідомлює</i> , чому батьки є першими й головними наставниками для дітей; - <i>розуміє потребу</i> прислухатися до порад старших.
	Тема 26. Уміння слухати і почути Уміти почути й запам’ятати добрі поради. Ісус Христос вчить слухати.	Учень (учениця): - <i>розуміє</i> важливість уміння слухати; - <i>пояснює</i> , що через уважність приходить мудрість; - <i>усвідомлює важливість</i> виконання волі батьків і Бога.

<p>Тема 27. Послідовність і постійність у творенні добра Вибір добра. Бажання чинити добро. Кроки до добра: відвага, наполегливість.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>розуміє</i>, як важливо бути послідовним і постійним у творенні добра; - <i>наводить приклади</i> наполегливості у житті.</p>
<p>Тема 28. Витривалість, наполегливість і мужність на шляху добра</p>	<p>Учень (учениця): - <i>розкриває значення</i> витривалості, мужності у житті; - <i>розуміє</i>, що таке сила волі.</p>
<p>Тема 29. Воскреслий Христос змінює життя людей</p>	<p>Учень (учениця): - <i>розповідає</i> історію про зустріч Ісуса з Хомою Невірним; - <i>усвідомлює</i> важливість сильної віри.</p>
<p>Тема 30. Найдорожча, наймиліша матінка моя Моя мама. Марія – мати Ісуса Христа. НенькаУкраїна.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>розповідає</i> історію святкування Дня матері; - <i>готує</i> вітання та подарунок для матері; - <i>розповідає</i> про трьох матерів християнської дитини.</p>
<p>Тема 31. “Твори добро – остерігайся зла” Прагнемо творити добро. Добро не очікує винагороди.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>пояснює</i> настанову “Твори добро, уникай зла”; - <i>обґрунтовує</i> тезу про те, що справжнє добро твориться безкорисливо.</p>

	Тема 32. Узагальнювальний урок Заповіді Божі – моральний дороговказ для людини.	
--	---	--

4 клас

Навчаємося мудрості

35 годин (1 год на тиждень)

к-сть годин	зміст навчального матеріалу	вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Розділ I. УРОКИ ДОБРОТИ		
	Тема 1. Вступ	
	Тема 2. Живемо у доброті та правді Доброта людини починається з добрих думок і намірів. Краще гірка правда, ніж солодка брехня.	Учень (учениця): <ul style="list-style-type: none"> - усвідомлює, що таке правда; - відрізняє правду від брехні; - характеризує правдиву людину; - наводить приклади доброти.
	Тема 3. Вчимося прощати Уміння прощати – важлива риса людини. Прощення гоїть моральні рани. Прощення вчить нас Ісус Христос (“Отче наш...”).	Учень (учениця): <ul style="list-style-type: none"> - розуміє, яке значення має примирення через прощення; - розповідає історію про милосердного батька; - пояснює слова “прости нам..., як і ми прощаємо...”.

<p>Тема 4. Виявляємо милосердя Милосердя – миле серце. Світ потребує нашого милосердя. Ісус Христос навчає бути милосердними до ворогів. Милосердний самарянин.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>наводить приклади милосердя до навколишнього світу;</i> - <i>розмірковує про байдужість у взаєминах між людьми;</i> - <i>наводить приклади милосердя з життя;</i> - <i>розповідає про милосердного самарянина.</i></p>
<p>Тема 5. Ділимося радістю з ближніми Бог запрошує людину до радісного життя. Радість – невід’ємна риса християнина. Євангеліє – це добра новина. Радість зближує людей.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>називає причини радості у своїй сім’ї;</i> - <i>пригадує, що приносить радість Богові;</i> - <i>пояснює, чому Євангеліє називають доброю новиною;</i> - <i>використовує слова, дії для заохочення своїх друзів;</i> - <i>пояснює, як радість зближує людей.</i></p>
<p>Тема 6. Творимо добро Добро матеріальне й моральне. Наслідувати Ісуса Христа у творенні добра. Творимо ближнім добро, не чекаючи винагороди.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>відрізняє блага матеріальні від моральних і духовних;</i> - <i>пояснює, чому моральне добро має велике значення для людини;</i> - <i>наводить приклади безкорисливого творення добра.</i></p>

<p>Тема 7. Вчимося щедрості “Краще давати, ніж брати”. Щоби бути щедрим, не потрібно мати великих статків. Бог дарує нам світ, щоб ми були щасливі. Вчимося щедро давати і щиро, з подякою, приймати.</p>	<p>Учень (учениця): - усвідомлює Божу щедрість; - порівнює щедрість і скупість; - пригадує народні прислів'я та приказки про щедрість; - розповідає біблійну притчу про вдовину лепту.</p>
---	---

<p><i>Практична робота:</i> виготовлення подарунка батькам, друзям, рідним.</p>	
<p>Тема 8. Співчуваємо ближньому Здатність співчувати має лише людина. Співчуття полегшує тягар біди. Співчувати ближньому – означає любити його, як самого себе.</p>	<p>Учень (учениця): - усвідомлює солідарність між людьми; - пояснює, чому розділене горе легше переноситься; - називає Заповідь любові; - обґрунтовує небезпеку байдужості; - наводить приклади, коли байдужість призводить до неприємних наслідків.</p>
<p>Тема 9. Узагальнювальний урок</p>	
<p>Розділ II. УРОКИ СПРАВЕДЛИВОСТІ</p>	

<p>Тема 10. Вчимося бути справедливими Справедливість і чесність у житті. Християнська справедливість завжди поєднується з любов'ю. Творити справедливу спільноту потрібно розпочинати з себе.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>усвідомлює</i>, що означає бути справедливим; - <i>пояснює</i>, чому любов важливіша за справедливість; - <i>дотримується</i> справедливих стосунків з однолітками; - <i>моделює</i> запропоновану вчителем життєву ситуацію із позиції справедливості.</p>
<p>Тема 11. Вчимося бути чесними Радість від чесноі праці. Вчимося чесно працювати з дитинства. Злодійство та обман – вороги нашої честі. Чесність – це запорука справжньої дружби.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>усвідомлює</i>, що Бог благословляє чесну працю; - <i>розуміє</i>, що навчання повинно бути чесним і сумлінним; - <i>обґрунтовує</i> важливість чесності у справжній дружбі; - <i>наводить приклади</i> чесноі поведінки у житті.</p>
<p>Тема 12. Вчимося бути надійними та пунктуальними Надійність як дотримання обіцянки. Виконати обіцянку може лише вільна людина. Бути пунктуальним – означає</p>	<p>Учень (учениця): - <i>розуміє</i>, що означає дотримання обіцянки; - <i>доводить прикладами</i> важливість пунктуальності (транспорт, початок уроків, ділові стосунки тощо);</p>

	вміти розпоряджатися своїм часом.	<i>- моделює</i> ситуацію, в якій важливо бути пунктуальним та надійним.
	<p>Тема 13. Вчимося бути правдомовними Правдомовність – невід’ємний складник життя людини. Правдомовність, відвага та милосердя – взаємопов’язані якості. Краса мови відображає красу людської душі. Неправда спотворює гармонію людських взаємин.</p>	<p>Учень (учениця): <i>- усвідомлює</i> важливість мови як засобу спілкування; <i>- відрізняє</i> правду від неправди; <i>- розуміє</i>, що обман – це навмисне й свідоме спотворення правди; <i>- пояснює</i>, що таке правдомовність; <i>- моделює</i> ситуацію, в якій потрібно виявити правдомовність.</p>
	<p>Тема 14. Узагальнювальний урок</p>	
Розділ III. ВЧИМОСЯ ВИПРАВЛЯТИ ЖИТТЄВІ ПОМИЛК		
	<p>Тема 15. Вчимося виправляти помилки Потреба визнання власних помилок. Виправлення помилок – шлях до мудрості. Послух Богові, батькам, учителям – надійний спосіб уникнути помилок.</p>	<p>Учень (учениця): <i>- усвідомлює</i>, що помилятися властиво кожній людині; <i>- розуміє</i>, що виправлення помилок робить людину досвідченішою; <i>- обґрунтовує</i> думку про уникнення помилок через послух Богові, батькам, учителям.</p>
	<p>Тема 16. Радіємо успіхам ближніх</p>	<p>Учень (учениця): - <i>усвідомлює</i>, що означає радість</p>

		для християн;
	Радіти успіхам ближніх – це вияв любові до них. Заздрість як прихована недуга людини. Ісус Христос – джерело радості.	- <i>пояснює</i> , чому радість є виявом любові до ближніх; - <i>усвідомлює</i> небезпеку заздрості у взаєминах.
	Теми 17-18. Вчимося бути стриманими і скромними Поміркованість у вчинках, розмові, розвагах тощо. Шляхетність стриманої людини. Стриманість – моральна чеснота християнина. Скромність – окраса молодой людини. “Бог гордим противиться, а покірним дає Свою благодать”.	Учень (учениця): - <i>усвідомлює</i> головні моральні чесноти: мужність, мудрість, поміркованість, справедливість; - <i>характеризує</i> стриману людину; - <i>пояснює</i> , чому скромність прикрашає людину; - <i>ознайомлюється</i> з біблійною позицією щодо скромності та стриманості.
	Тема 19. Вчимося бути миролюбними Мир і злагода приносять щастя. “Блаженні миро творці...” Любов до ворогів. Ісус Христос наказує Петрові сховати меча.	Учень (учениця): - <i>розуміє</i> значення злагоди між людьми; - <i>наводить приклади</i> способів владнати конфліктні ситуації; - <i>пояснює</i> , чому тривалого миру не можна досягти насильством.

<p>Тема 20. Вчимося жаліти ближніх Співчуття до слабших. Ворога треба жаліти, а не ненавидіти. Вимогливість до себе і поблажливість до ближніх. “У своєму оці колоди не видно, а в чужому й скалку бачите...”</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>пригадує</i>, що таке солідарність між людьми; - <i>пояснює</i>, як допомога слабшим робить нас добрішими; - <i>уміє розрізнити</i> вимогливість до себе та поблажливість до ближніх.
--	---

<p>Тема 21. Вчимося бути правдивими Кожен наш вчинок треба робити щиро. Той, хто навмисне спотворює правду, є противником Божим. Неправдиве звинувачення Ісуса Христа в суді.</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>пригадує</i>, що означає бути правдомовним; - <i>розуміє</i>, як брехня шкодить взаєминам між людьми; - <i>наводить приклади</i> обману; - <i>пояснює</i>, чому правда завжди перемагає.
--	---

<p>Тема 22. Вчимося бути терплячими й лагідними Терплячість допомагає нам у досягненні мети. Терпляча праця винагороджується результатами. Лагідність до ближніх. Лагідність і терплячість</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>усвідомлює</i> важливість терплячості в досягненні мети; - <i>пояснює</i> важливість терплячості у навчанні; - <i>доводить прикладами</i>, що лагідність приносить радість у наше життя.
---	--

	дають людині радість і спокій.	
Тема 23. Дбаємо про чесне ім'я Честь і гідність людини як Божого образу. Зберігати чесне ім'я – справа цілого життя. Збереження та примноження честі родини, школи, держави, церкви через власні вчинки.	Учень (учениця): - <i>розуміє</i> , що означають слова “честь”, “гідність”; - <i>пояснює</i> , чому гідність людини походить від Бога; - <i>розмірковує</i> , чому людині треба дбати про чесне ім'я; - <i>дбає</i> про збереження та примноження честі родини, школи, держави, церкви власними вчинками.	
Тема 24. Узагальнювальний урок		

Розділ IV. УРОКИ ПРАЦЕЛЮБНОСТІ

Тема 25. Працюємо сумлінно Значення праці в житті людини.	Учень (учениця): - <i>усвідомлює</i> , що здатність до праці дав Бог; - <i>наводить приклади</i> , коли людина є співтворцем Божим;	
---	--	--

Бог постійно працює. Покликання людини – бути співтворцем Божим.	- <i>розповідає</i> про значення праці у житті Ісуса Христа; - <i>уміє розрізняти</i> працю фізичну, розумову, духовну.	
--	--	--

<p>Тема 26. Ділимося плодами своєї праці Плоди праці для радості, а не для наживи. Допомога бідним та немічним. “Пускайте свій хліб по водах – і він до вас повернеться”.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>розповідає</i> про способи допомоги бідним; - <i>наводить приклади</i> безкорисливої допомоги; - <i>висловлює судження</i> про потребу ділитися плодами своєї праці.</p>
<p>Тема 27. Вчимося розкривати свої таланти Кожна людина наділена талантами. Розвиток талантів – це завдання для кожної людини. Творимо натхненно, як для Бога.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>аргументує</i> розвиток талантів; - <i>розуміє</i>, що кожна людина наділена талантами від Бога; - <i>готує</i> творчу роботу з улюбленої справи.</p>
<p>Тема 28. Узагальнювальний урок</p>	
<p>Розділ V. УРОКИ БОЖОЇ МУДРОСТІ</p>	
<p>Тема 29. Вчимося мудрості Мудрість дитини зростає від послуху батькам та вчителям. Ісус був слухняним Небесному Отцеві та земним батькам.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>пояснює</i> зв'язок послуху батькам і вчителям із набуттям мудрості; - <i>розуміє</i>, що слухати – означає виконувати; - <i>розповідає</i> про послух Ісуса Богові та земним батькам.</p>

	<p>Тема 30. Вчимося бути обачними Кожна людина має бути поміркованою у вчинках. Обачність і обережність як прояви мудрості. Проявляємо обачність у житті.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>усвідомлює</i> потребу поміркованості у вчинках; - <i>наводить приклади</i> обачної поведінки.</p>
	<p>Тема 31. Вчимося ввічливості Пошана та ввічливість – ознаки християнина. Словом можна поранити і зцілити. Мова – Божий дар, яким треба правильно користуватися.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>усвідомлює</i>, як шанобливо і ввічливо ставитися до старших, молодших, ровесників; - <i>наводить приклади</i> словесного впливу на людину; - <i>усвідомлює</i>, що мова – це Божий дар.</p>
	<p>Тема 32. Прагнемо бути мудрими “Початок мудрості – страх Божий”.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>розуміє</i>, що таке “страх Божий”; - <i>пояснює</i> відмінність між поняттями “розумний” і “мудрий”; - <i>наводить приклади</i> мудрої поведінки.</p>
	<p>Тема 33. Будемо наполегливими у пізнанні істини Повнота істини про світ, людину, Бога відкривається у вченні Ісуса Христа. Пізнання істини робить людину</p>	<p>Учень (учениця): - <i>розуміє</i>, що прагнення пізнавати істину є Божим завданням людині; - <i>намагається довести</i>, що істина освітлює життя, а обман вводить людину у темряву; - <i>пояснює</i>, що означають слова “Ісус Христос є Істина”.</p>

	щасливою та вільною. Істина є світлом життя.	
	<p>Тема 34. Вчимося приймати корисні поради Будь-яка порада повинна провадити до добра. “Щаслива та людина, що не йде на раду нечестивих...”</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>пояснює</i>, що можна давати лише добрі поради; - <i>підтверджує прикладами</i>, що батьки та вчителі є порадниками в житті; - <i>пояснює</i>, як приймати поради Божі.
	<p>Тема 35. Узагальнювальний урок Вкладай Божу мудрість у свої слова та вчинки.</p>	